

помітити, що гра таким способом часто наближає звучанні гітари в руках Ш.Рака на балалайку. Сам музикант стверджує, що гітаристу потрібно прагнути отримати точно такий об'єм звуку, тембр і почуття [1].

У випадку з лівою рукою, методика Рака також пропонує варіантність. Так як великий палець лівої руки фактично не відіграє рухомих функцій, Штепан пропонує своїм студентам наступну вправу: взяти гітару в протилежному напрямку (наче ви шульга) і розігравати пальці так само, як і правою рукою, особливої уваги приділити великому пальцю. Таким чином потрібно намагатися досягти хорошого якісного звуку. Це забезпечить безпеку для лівої руки, особливо для великого пальця, який стане більш самостійним і активним. Це як дзеркальне відображення – великий палець лівої руки знаходиться в тій же ситуації, як і мізинець правої руки.

Якщо практикувати з пальцями лівої руки в протилежному напрямку можна дістати набагато сильніше пальці, як і в правій руці. Це допоможе сформувати більшу витривалість. Отже, це основні поради системи методичної роботи як у Празькій Академії так і у майстер-класах, які Штепан Рак проводить по всьому світу. Зважаючи на блискучу кар'єру Рака як гітариста, можна з впевненістю визнати, що його новаторські методи звуковидобування і техніки безперечно працюють.

Список джерел та літератури

1. Офіційний сайт Штепана Рака (мова оригіналу чеська) [Електронний ресурс]. URL: <http://www.stepanrak.cz/rozhovory-stepan-rak.html>
2. Стрижиборода П. Матеріали інтерв'ю зі Штефаном Раком / Рукопис. Червень 2018 р.
3. Стрижиборода П. Творчість Штепана Рака в контексті розвитку гітарного мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ ст. *Музичне мистецтво ХХІ століття: історія, теорія, практика*: збірник наукових праць інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, ред.-упор. А. Душний. Дрогобич-Кельце-Каунас-Алмати-Баку: Посвіт, 2019. В. 5. С. 436–444.

УДК 781.1

Ірина Таран

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються основні проблеми педагогічної інновації як складової індивідуального навчання. Здійснюється аналіз інтерактивних форм та методів викладання гри на фортепіано. Інноваційна діяльність викладача по класу фортепіано сприяє удосконаленню активізації уваги вихованців, підвищує рівень засвоєння нових знань, перетворює учня з пасивного спостерігача на активного учасника процесу творчості на фортепіанних онлайн та офлайн заняттях. За результатами дослідження доведено, що при застосуванні інноваційних методів індивідуального навчання рівень засвоєння навчального матеріалу значно зростає.

Ключові слова: *музика, педагогічна інновація, фортепіано, інноваційні прийоми, інтерактивні методи.*

The article deals with the main problems of pedagogical innovation as a component of individual studying. The analysis of interactive forms and methods of teaching piano is made. Innovative activity of a teacher in the piano class helps to improve the activation of students' attention, increases the level of learning new knowledge, turns a student from a passive observer to an active participant in the creative process in online piano and offline classes. The results of the research proved that the use of innovative methods of individual studying the level of learning of the educational material is significantly increasing.

Key words: *music, pedagogical innovation, piano, innovative techniques, interactive methods.*

Постановка проблеми. Сучасна музична педагогіка, що стрімко розвивається, пропонує безліч цікавих варіантів інноваційного навчання, серед яких дослідники виділяють декілька найбільш перспективних напрямків. Це інтерактивні форми та методи навчання, інноваційні технології у розвитку творчих здібностей учнів-піаністів, застосування найновіших технічних засобів навчання та комп'ютерних програм, покликаних допомогти у сучасних реаліях онлайн та офлайн засвоєння

теоретичного та практичного матеріалу.

Інноваційні методи навчання з успіхом можуть застосовуватися на уроках гри на фортепіано. Попри те, що не всі вони однаково добре стануть у нагоді, існує чимало методів та форм, що дозволяють максимально урізноманітнити процес навчання гри на фортепіано, зробити його більш цікавим та доступним.

Серед переваг інтерактивних методів навчання – сприяння зростанню самостійності учнів-піаністів, їх творчої ініціативи, вміння креативно мислити. Також інтерактивні методи навчання передбачають залучення до активної пошукової роботи замість нудного механічного повторення, адже процес навчання гри на фортепіано передбачає оволодіння певними навиками, прийомами, вимагає великих зусиль, часу, терпіння. Якщо педагог на кожному занятті використовує ті самі форми та методи, учень з часом втрачає інтерес до навчання. Застосування педагогічних інновацій дозволяє зробити сам процес навчання гри на фортепіано більш захопливим, цікавим, самостійним, творчим тощо.

Аналіз досліджень. Тема застосування інноваційних методів навчання знаходиться у центрі уваги провідних музикантів, педагогів та науковців (Г.Беленька, Е.Василенко, Т.Гризоглазова, Г.Заровська, О.Пантук, Л.Поліщук, О.Пометун, А.Щиголева та інші). Разом з тим недостатньо дослідженим залишається питання використання інновацій та комп'ютерних технологій саме на індивідуальних заняттях, оскільки вони є специфічними та передбачають наявність в учнів не лише загальних знань, але й особливих природних здібностей. Також процес індивідуального навчання не передбачає колективних чи групових форм проведення заняття, що ставить перед викладачем додаткові вимоги щодо вибору форм та методів навчання. Виходячи з реалій сьогодення, сучасні методичні опрацювання доводять необхідність та систематизацію нових теоретичних та практичних розробок у цій галузі.

Мета статті. Мета статті полягає у визначенні інноваційних форм та методів індивідуального навчання та обґрунтуванні можливості застосування сучасних онлайн та офлайн технологій у викладанні гри на фортепіано.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні процеси в Україні складаються з двох важливих напрямів – вивчення та поширення передового досвіду та практичне застосування у процесі навчання новаторських досягнень. При цьому роль педагога значно розширюється, з посередника між учнем та необхідними знаннями і навиками він стає дослідником, автором і пропагандистом нових форм та методів навчання. Особливу вагу інноваційна діяльність педагога набуває у процесі навчання гри на фортепіано, адже ці заняття є індивідуальними, отже, особливості кожного тут відіграють провідну роль. Викладач має можливість вибудувати свою роботу з учнями у класі таким чином, щоб зуміти забезпечити гармонійний розвиток особистості, використовуючи різноманітні методи проведення індивідуального уроку, застосовуючи різні новаторські ідеї.

Новаторські онлайн та офлайн педагогічні ідеї виникають на межі синтезу педагогічного досвіду викладача, його інтуїції, набутої та переосмисленої інформації, що стосується результатів діяльності інших провідних фахівців у даній галузі. Педагоги-новатори збирають цікаві ідеї по частинах, переосмислюють їх, систематизують та узагальнюють, додаючи у готову ідею своє розуміння і бачення. Це дозволяє водночас говорити і про новизну та оригінальність ідеї, і про реалістичність підходів до реалізації поставлених завдань.

Педагогічна інновація передбачає розвиток критичного мислення учнів, розвиток особистісної орієнтації навчання, сприяє освоєнню педагогом нової ролі педагога-наставника, педагога-лідера, на відміну від педагога-дресирувальника у старій школі.

Кожна інноваційна діяльність повинна відповідати критеріям педагогічних інновацій:

- новизна педагогічного досвіду, що визначається індивідуальним вкладом педагога у розробку інноваційних форм та методів роботи;
- оптимальність, що забезпечує досягнення максимальних результатів за мінімальний час та з найменшими фізичними та розумовими зусиллями;
- результативність та ефективність, що визначається стійкістю досягнутих у процесі навчання результатів;
- можливість широкого застосування іншими педагогами, універсальність та придатність до застосування в різних навчальних закладах [3].

Новизна педагогічного досвіду є ключовим критерієм, адже сам термін інновація передбачає використання тих методів, що є авторськими, оригінальними і ніким раніше у такому контексті не використовувалися. Інноваційна діяльність педагога може спиратися на раніше здійснені дослідження,

на певні традиційні форми і методи роботи, але разом з тим вона повинна містити оригінальний, ніким раніше не використовуваний компонент. При цьому вклад педагога у розробку інноваційних форм та методів роботи може бути різним – від створення власної системи, сукупності форм і методів викладання гри на фортепіано аж до творчого переосмислення уже раніше створених систем і форм навчання. Важливо, щоб елементи різних підходів були логічно скомпоновані в одне ціле, а авторський внесок містив власні розробки. Враховуючи те, що сучасні онлайн реалії суттєво відрізняються від тих, у яких учні навчалися гри на фортепіано раніше, використання традиційних форм і методів навчання потребує осучаснення і переосмислення. Тому є безмежний простір для педагогічних інновацій, що стосуються не лише самого процесу організації навчання, але й використання новітніх досягнень технологічних комп'ютерних та цифрових процесів.

Оптимальність педагогічної інновації передбачає баланс між досягненням максимальних результатів за мінімальний час та з найменшими фізичними та розумовими зусиллями. Педагог повинен вести свої пошуки у напрямку забезпечення інтенсифікації освітнього процесу. Тому заслуговують на увагу і поширення тільки ті інновації, у яких збережений оптимальний баланс між часом, затраченим на досягнення потрібного результату, та фізичними й розумовими зусиллями, використаними учнем та педагогом.

Результативність та ефективність педагогічної інновації визначається стійкістю досягнутих у процесі навчання результатів. Інноваційна діяльність педагога, яка не дає стійкого результату, є неоправданою. Будь-яке новаторство повинне бути спрямоване на те, щоб досягнути стійких позитивних результатів навчання. Тому далеко не всі новинки слід розглядати з позиції інноваційної доцільності. Іноді буває і так, що корисна, на перший погляд, новаторська ідея на практиці не приносить позитивного результату. Саме тому необхідно кожну ідею апробувати тобто перевіряти практикою, причому не один раз і не з одним учнем. Тільки в тому випадку, якщо декілька незалежних педагогів досягнуть позитивного результату, використовуючи один і той самий інноваційний підхід, можна говорити про позитивний результат апробації передового досвіду. Іноді перспективна ідея не демонструє тих результатів, що очікуються, а в процесі апробації стають очевидними її недоліки і визначаються шляхи, якими їх можна усунути.

Кожна успішна педагогічна інновація повинна мати перспективу широкого застосування іншими педагогами, бути універсальною та придатною до застосування в різних навчальних закладах. Інновації, які «працюють» лише в одного педагога або лише в одному навчальному закладі є недопрацьованими. Тільки той новаторський досвід, який є універсальним та не залежить від індивідуальних особливостей педагога є справжньою педагогічною інновацією. Цей критерій також перевіряється апробацією інноваційної ідеї різними педагогами в різних навчальних закладах. Кожна новаторська ідея повинна бути перевірена, доопрацьована, і лише після цього її можна поширювати в інші навчальні заклади. Поспішне непідготовлене поширення інновацій може призвести до погіршення результативності навчання і, як наслідок, до повної відмови від даного новаторського підходу. Хоча при подальшому доопрацюванні такий досвід міг би стати позитивним.

При впровадженні педагогічних інновацій необхідно звернути увагу на те, чи відповідає ця інновація всім вищезазначеним критеріям, чи пройшла вона апробацію, чи продемонструвала певні позитивні результати. І тільки після детального аналізу педагог може пробувати застосувати цю інновацію у своїй діяльності.

Основну увагу слід звернути на позитивне інноваційне середовище, при якому педагог отримує підтримку своїй експериментаторській роботі, а колектив не боїться експериментувати та створювати нові методики. Це стосується в першу чергу інноваційних закладів мистецької освіти, викладачі яких спільно з учнями апробують передові педагогічні надбання, впроваджують нові підходи до навчання, новітні технології, теорії та творчі ідеї.

У сучасному освітньому просторі виділяють наступні інноваційні заклади освіти: реактивні (приспосовані); активні; активно-адаптовані; часткові; системні [5, с. 53].

Відсутність такого середовища негативним чином відображається на методичній діяльності педагога. У цьому питанні важливу роль відіграє самоосвіта педагога, його постійна робота над удосконаленням власної педагогічної майстерності та підвищення свого фахового рівня, знайомство з новим передовим досвідом, наукові стажування, відвідування різноманітних майстер-класів, творчих лабораторій досвідчених педагогів тощо. У сучасних умовах все це може відбуватися як онлайн так і офлайн.

Детальний аналіз педагогічної діяльності викладачів по класу фортепіано засвідчує, що вони повністю усвідомлюють необхідність використання новітніх інноваційних методів роботи,

намагаються їх застосовувати, але при цьому стикаються з рядом проблем. Основною проблемою є невідповідність інноваційних форм та методів роботи з існуючими навчальними планами та освітніми програмами. Разом з тим викладачі намагаються щоразу експериментувати. До цього спонукає і те, що заняття гри на фортепіано є індивідуальними, педагог має більш сприятливі умови для того, щоб знайти максимально вдалий окремий підхід до кожного учня, забезпечити розвиток його індивідуальних особливостей, шукаючи нові підходи та нові форми роботи.

Ще одним стримуючим фактором є недосконалість методичної підготовки, яку педагог отримав ще на початку свого навчання. Часто методична література рекомендує вчителю тільки один шлях вирішення проблеми, позбавляючи його таким чином можливості варіативного, творчого її вирішення [1, с. 113].

Серед групи методів, що найбільше підходять для використання на заняттях гри на фортепіано: методи пояснення, розповіді, бесіди, наслідування або копіювання, музичного узагальнення, інтерпретації творів музичного мистецтва, ілюстрації фортепіанних творів, контрасту і зіставлення, спостереження за розвитком музичної дії, співпереживання та емоційного впливу, а також використання різноманітних комп'ютерних та цифрових технологій – таких, як програма «Soft Mozart», гра під фонограму «мінус», гра на цифровому піаніно з пошуком різноманітних тембрів та їх зіставлення, порівняння тощо.

Сучасні педагоги зорієнтовані у своїй роботі на застосування творчих експериментів, на пошук інновацій, спрямованих на реалізацію тих сторін творчого обдарування учнів, що потребують подальшого розвитку. У своїй фаховій діяльності педагог повинен активно впроваджувати інноваційні форми і методи роботи, не обмежуючи себе у професійній діяльності, по-своєму інтерпретуючи освітні програми, знаходячи мудрий компроміс між виконанням освітніх програм та застосування педагогічних інновацій.

Особистісно-орієнтований підхід педагога до навчання гри на фортепіано забезпечує повагу до особистості учня, розвиває індивідуальність та самостійність, допомагає у формуванні базових ігрових навиків. Піаніст у процесі такого навчання перетворюється з пасивного об'єкта на активного учасника процесу, вчиться творчо мислити, активно творити на уроках під керівництвом викладача [2]. Звичайно, що такий підхід вимагає значних затрат часу та зусиль на етапі підготовки до індивідуального заняття. Необхідно вміти виокремити основні завдання щодо розвитку музичних здібностей учня: підібрати відповідні інтерактивні вправи, забезпечити технічні умови застосування інноваційних технологій тощо. Тільки при серйозній підготовці до кожного фортепіанного заняття можна сподіватися на позитивний результат у застосуванні інтерактивних методів навчання [4].

Використання педагогічних інновацій у навчанні ставить високі вимоги перед викладачем по класу фортепіано, який повинен досконало знати матеріал, володіти на високому виконавському рівні музичним інструментом, мати розвинену творчу фантазію, володіти навиками планування часу уроку, вміти визначити час для проведення кожного виду завдань та спрогнозувати ситуації, що можуть виникати у процесі використання інтерактивних методів навчання та передбачити можливі сценарії їх вирішення.

Застосування технічних засобів навчання, у тому числі мультимедійних комплексів, комп'ютера, мережі Інтернет, різноманітних електронних програвачів, мережі YouTube, яка містить величезну кількість записів виконання музичних творів, дозволяє зробити процес навчання ще більш цікавим для дітей. Поєднання інтерактивних методів з використанням технічних засобів навчання результативне у наступних формах:

- комп'ютер + інтерактивна форма роботи;
- мультимедійний проектор + індивідуальна робота;
- мережа Інтернет + аналіз та обговорення почутого чи побаченого;
- прослуховування записів з електронної бібліотеки педагога з подальшим обміном думками;
- творчі пошукові завдання для учня.

Поєднання можуть бути найрізноманітнішими, тут викладач може продемонструвати свій творчий підхід, використовуючи безліч варіантів. Важливо, щоб ці варіанти були зрозумілими та доступними для дитячого сприйняття, відповідали поставленій меті заняття та допомагали у засвоєнні навчального матеріалу.

Висновки. До основних переваг педагогічних інновацій індивідуального навчання відноситься його спрямованість на особистість учня, розвиток творчого потенціалу, формування здатності до співпраці та спільного розв'язання поставленого завдання. При цьому учень перестає бути пасивним спостерігачем навчального процесу, а перетворюється на активного, творчого учасника.

Навики творчої діяльності, набуті учнями в результаті індивідуального навчання, у подальшому сприяють кращому відтворенню здобутих знань та їх практичному застосуванню у необхідних життєвих ситуаціях.

Список джерел та літератури

1. Жигаль З. Педагогічні інновації в теорії та практиці загального музичного виховання. *Молодь і ринок*. Дрогобич: Коло, 2006. С. 112–114.
2. Пантюк О. Інтерактивні вправи на уроках музичного мистецтва. *Мистецтво в школі*. 2010. № 10. С. 2–6.
3. Разон І. В. Інновації в освіті. Критерії педагогічних інновацій. *Освіта.UA*. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/27851/ (дата звернення 11.05.2021).
4. Разон І. В. Новітні технології у процесі навчання гри на фортепіано. *Освіта.UA*. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/27851/ (дата звернення 11.05.2021).
5. Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика. Авт. кол.: О.І. Огієнко, Т.Г. Калюжна, Л.О. Мільто, Ю.Л. Радченко, К.В. Котун. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2016. 258 с.

Богдан Тимків

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДОГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В умовах модернізації освіти, фундаментальних змін у суспільстві, орієнтація закладів вищої освіти на підготовку конкурентноздатних, соціально активних, творчо мислячих майбутніх педагогів потребує оновлення змісту, завдань і методів навчання та інноваційних педагогічних технологій викладання в ЗВО, спрямованих на всебічний розвиток особистості, самореалізацію та оволодіння студентами фаховими компетентностями.

Інноваційний підхід до навчання полягає в формуванні високих педагогічних компетентностей, вмінні вдало проектувати навчальний процес, постановці навчальних цілей, завдань та конкретних методів інноваційного навчання. Мистецька інноваційна діяльність передбачає часткове збереження традиційності в поєднанні з новаторськими рішеннями.

Одним із ефективних засобів впливу на розвиток творчої індивідуальності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва є декоративно-ужиткове мистецтво. Застосування його в освітньому процесі ЗВО сприятиме розкриттю творчих здібностей та особистісного потенціалу студентів, формуванню художньо-педагогічної компетентності, необхідної для подальшої професійної діяльності, а також залученню їх до мистецьких традицій свого народу.

Сучасне українське суспільство характеризується поступовою втратою зв'язку з одвічними традиціями, звичаями, що негативним чином позначається на духовному, художньо-творчому розвитку особистості студентів, призводить до ускладнення процесу професійного становлення майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Відтак використання інноваційних педагогічних технологій викладання фахових дисциплін особливо декоративно-ужиткового мистецтва у підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва заповнить недостатність спілкування молоді зі світом народного мистецтва.

Проблематика творчої індивідуальності педагога знайшла своє відображення в працях Ш. Амонашвілі, В. Загвязинського, Є. Ільїна, С. Лисенкова, Л. Мільто, В. Сухомлинського, В. Шаталова та ін. Особливості впливу мистецтва на розвиток особистості майбутніх учителів досліджували як зарубіжні так і вітчизняні вчені: В. Бутенко, О. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін. Проблему творчої індивідуальності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в контексті його професійного саморозвитку розглянуто в дослідженні О.Музики.

Суголосні з думкою О. Отич, яка трактує творчу індивідуальність педагога як «інтегративне особистісне утворення, що охоплює сукупність мотиваційних, інтелектуальних, емоційно-вольових та професійних якостей і властивостей творчої особистості педагога..., що характеризують індивідуально неповторні особливості його професійної педагогічної самосвідомості, рівень творчої педагогічної